

УБИВАЊЕ НА ДОМАЌИНОТ

Како финансиските паразити и
должничкото ропство ја
уништуваат глобалната економија

МАЈКЛ ХАДСОН

Наслов на оригиналот:
KILLING THE HOST
How Financial Parasites and Debt Bondage Destroy the Global
Economy
Michael Hudson

Уредник: Наташа Данчевска
Превод од англиски јазик: Сашо Кузмановски
Лектура: Вера Тодоровиќ
Дизајн и подготовка за печат: Сашо Кузмановски
Печат: Студентски сервис, Скопје
Издавач: Икона, Скопје 2026
тираж: 500
www.ikona.mk

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје
336.76

ХАДСОН, Мајкл

Убивање на домаќинот : како финансиските паразити и должничкото ропство ја уништуваат глобалната економија / Мајкл Хадсон ; превод од англиски Сашо Кузмановски. - Скопје : Икона, 2026. - 496 стр. ; 141x200 мм

Превод на оригиналот: KILLING THE HOST How Financial Parasites and Debt Bondage Destroy the Global Economy / Michael Hudson

ISBN 978-608-286-006-0

а) Финансиски капитал -- Долг -- Економски кризи

COBISS.MK-ID 69244165

СОДРЖИНА

Вовед	4
Паразитот, домаќинот и контролата врз „мозокот“ на економијата.....	19
Дванаесетте теми на оваа книга	33

Прв дел:

Од Просветителството до нео-рентиерските економии	37
1. Подемот на моќта на финансискиот сектор	38
2. Долгата борба за ослободување на економиите од рентиерското наследство на феудализмот.....	49
3. Критиката и одбраната на економската рента, од Лок до Мил .	60
4. Сè-проголтувачката „магија на сложената камата“	76
5. Како Едниот процент ги држи 99-те проценти во експоненцијално продлабочувачки долг	87
6. Рентиерите спонзорираат „национална статистика на доход без рента“	98
7. Неуспешниот обид да се индустријализира високата финансиска сфера.....	118

Дел Втор:

Волстрит како централен планер	138
8. Берзата како предаторска арена.....	139
9. Од потеклото на берзата до „цанк-обврзниците“	153
10. Финансии наспроти индустрија: две спротивни страни на билансот	172
11. Меур-економијата: од инфлација на цените на средствата до дефлација на долгот	187
12. Банкарите знаеја дека доаѓа, но економистите го одвраќаа погледот	207
13. Банкарскиот државен удар од 2008: спасување на Вол Стрит наместо на економијата.....	225

14. Подароците стануваат уште подлабоко политизирани и корумпирани.....	245
15. Волстрит се преправа дека се осигурува од крахот.....	261
16. Спасување на Goldman преку AIG.....	275
17. Волстрит ја презема контролата и ги блокира отписите на долговите.....	289
18. Од демократија кон олигархија	307

Дел Трет:

Штедењето како грабеж преку приватизација.....	322
19. Самонаметнатото европско штедење.....	323
20. Финансиското освојување на Латвија: од советската орбита до неолибералната штедливост	338
21. Создавањето на Тројката: нејзината пробанкарска, антиработничка агенда.....	353
22. Високите финансии ја претвораат демократијата во „ѓубре“.....	367
23. Високите финансии поставуваат технократи како проконзули	380
24. Патот на тројката кон должничко крепосништво	394
25. Американските судови го блокираат отпишувањето на долговите	408
26. Финансиска штедливост или чиста страница?	424
27. Финансиите како војна.....	438
28. Дали паразитскиот начин ја засенува производствената логика?	457

Дел Четири:

Постои алтернатива	470
29. Борбата за XXI век.....	471

ВОВЕД

Не започнав со намера да станам економист. За време на студиите на Универзитетот во Чикаго никогаш не посетував курс по економија, ниту пак се приближив до нивната бизнис-школа. Моите интереси беа насочени кон музиката и историјата на културата. Кога во 1961 година заминав за Њујорк, тоа беше со цел да работам во издаваштвото токму во тие области. Претходно работев како асистент на Џери Каплан во издавачката куќа *Free Press* во Чикаго и размислував да започнам самостојно, откако унгарскиот книжевен критичар Ѓерѓ Лукач ми ги додели правата за објавување на неговите дела на англиски јазик. Потоа, во 1962 година, по смртта на Наталија Седова, вдовицата на Лав Троцки, Макс Шахтман – извршител на нејзиниот имот – ми ги довери правата и архивата на Троцки. Но не успеав да заинтересирам ниту една издавачка куќа да ја поддржи нивната објава. Се покажа дека мојата иднина не лежи во издавањето на делата на други луѓе.

Мојот живот, всушност, веќе беше нагло променет во текот на една единствена вечер. Мојот најдобар пријател од Чикаго ме наговори да го побарам Теренс Мекрти, таткото на еден од неговите соученици. Теренс беше поранешен економист во *General Electric* и воедно автор на таканаречениот „План Форгаш“. Именуван по сенаторот од Флорида, Морис Форгаш, овој план предлагаше создавање Светска банка за економско забрзување, со алтернативна политика на постојната Светска банка – кредитирање во домашна валута за аграрна реформа и поголема самодоволност во производството на храна, наместо потпирање на плантажни култури за извоз.

Мојата прва вечерна посета кај него ме опчини со две идеи што подоцна станаа животна определба на мојата работа. Првата беше неговиот речиси поетски опис на текот на паричните средства низ економскиот систем. Тој ми објасни зошто, историски гледано, повеќето финансиски кризи се случувале во есен, кога земјоделските култури се пренесувале и пласирале. Промените во нивото на водите на Средниот Запад или климатските нарушувања во други земји предизвикувале периодични суши, што доведувале до неуспех на жетвата и исцрпување на банкарскиот систем,

принудувајќи ги банките да ги повлекуваат своите кредити. Финансиите, природните ресурси и индустријата беа делови од меѓусебно поврзан систем, сличен на астрономијата – и за мене, естетска појава полна со убавина. Но, за разлика од астрономските циклуси, математиката на сложената камата неминовно ги води економиите кон долговен колапс, затоа што финансискиот систем се шири побрзо од реалната економија, оптоварувајќи ја со долг до точка во која кризите стануваат сè подлабоки и поразорни. Економиите се распаѓаат поради прекините во синџирот на плаќања.

Токму таа вечер донесов одлука да станам економист. Наскоро се запишав на постдипломски студии и побарав работа на Вол Стрит – што во практична смисла беше единствениот начин навистина да се види како функционираат економиите. Во следните дваесет години, Теренс и јас разговаравме по околу еден час дневно за тековните економски настани. Тој ја имаше преведено книгата *Историја на економските доктрини: од физиократите до Адам Смит* – првата англиска верзија на *Теориите на вишокот вредност* на Маркс, која воедно претставуваше и првата вистинска историја на економската мисла. Како почеток, ми рече да ги прочитам сите книги наведени во нејзината библиографија – физиократите, Џон Лок, Адам Смит, Дејвид Рикардо, Томас Малтус, Џон Стјуарт Мил и други.

Темите што најмногу ме интересираа – и кои се во фокусот на оваа книга – не беа предмет на настава на Универзитетот во Њујорк, каде што ги завршив моите постдипломски студии по економија. Всушност, тие не се предаваат во ниту еден универзитетски оддел: динамиката на долгот и начинот на кој моделот на банкарско кредитирање ги надувува цените на земјиштето; националното сметководство на доходот и растечкиот удел што го апсорбира извлекувањето рента во секторот Финансии, Осигурување и Недвижности (FIRE). Постоеше само еден начин да се научи како да се анализираат овие теми – да се работи за банки.

Во 1960-тите години едвај постоеше навестување дека овие трендови ќе прераснат во голем финансиски балон. Но динамиката веќе беше присутна, а јас имав среќа да бидам ангажиран да ја следам и документирам.

Мојата прва работа беше колку што може да се замисли најрутинска: економист во *Savings Banks Trust Company*. Денес оваа институција повеќе не постои; таа беше основана од тогашните 127

штедилници во Њујорк (кои исто така исчезнаа, откако беа преземени, приватизирани и испразнети од комерцијалните банки). Бев ангажиран да изработувам анализи за тоа како штедните влогови акумулираат камата и повторно се пласираат во форма на нови хипотекарни кредити. Моите графикони за овој нагорен бран на штедење личеа на „Бранот“ на Хокусаи, но со пулс што скокаше како кардиограм на секои три месеци, на денот кога се припишуваа кварталните дивиденди.

Растот на штедните влогови се претвораше во кредити за купувачи на станови, со што се поттикнуваше порастот на цените на недвижностите по Втората светска војна. Ова се доживуваше како навидум бескраен мотор на просперитет, кој ѝ овозможуваше на средната класа постојано зголемување на нето-вредноста. Колку повеќе банките кредитираат, толку повисоки стануваат цените на недвижностите што се купуваат на кредит. А колку повеќе растат цените, толку повеќе банките се подготвени да кредитираат – сè додека нови луѓе продолжуваат да се приклучуваат на она што изгледа како машина за создавање богатство со вечен погон.

Овој процес функционира само додека доходите растат. Малкумина забележуваат дека најголемиот дел од нивниот зголемен доход оди за плаќање на домувањето. Тие имаат чувство дека штедат – и дека се збогатуваат плаќајќи за инвестиција што ќе продолжи да расте. Барем така функционираше системот во текот на шеесет години по завршувањето на Втората светска војна во 1945 година.

Но балоните секогаш пукаат, бидејќи се финансираат со долг, кој се шири како синцирска шрма (chain letter) на ниво на целата економија. Обврските за сервисирање на хипотекарниот долг апсорбираат сè поголем дел од рентната вредност на недвижностите, како и од доходот на сопствениците на домови, додека новите купувачи преземаат сè поголем долг за да купат домови чија цена постојано расте.

Следењето на нагорниот бран на штедење и порастот на цените на домувањето финансиран со долг се покажа како најдобриот начин да се разбере како е создадено – или барем надуено – најголемиот дел од „хартиеното богатство“ во изминатиот век. А сепак, и покрај фактот дека најголемото богатство во економијата се токму недвижностите – и дека тие претставуваат и главна актива и најголем долг за повеќето семејства – анализата на земјишната рента и вреднувањето на имотот воопшто не беа застапени во

предметите што ги слушав навечер, додека работев на докторската дисертација по економија.

Кога ги завршив студиите во 1964 година, се приклучив на одделот за економски истражувања на *Chase Manhattan* како економист за платно-билансни анализи. Тоа повторно се покажа како среќна форма на практична обука, бидејќи единствениот начин навистина да се научи оваа проблематика беше да се работи во банка или во државна статистичка институција. Мојата прва задача беше да го предвидувам платниот биланс на Аргентина, Бразил и Чиле. Почетната точка беа нивните приходи од извоз и другите девизни приливи, кои служеа како мерка за тоа колкав приход би можел да се издвојува за сервисирање на долгот од новите задолжувања кај американските банки.

Исто како што хипотекарните кредитори го гледаат приходот од кирија како тек што може да се претвори во плаќање камата, така и меѓународните банки ги гледаат девизните приходи на странските земји како потенцијален приход што може да се капитализира во заеми и да се наплатува како камата. Неизречената цел на маркетиншките оддели на банките – и на доверителите воопшто – е да се прикачи целиот економски вишок за плаќање на сервисирањето на долгот.

Набрзо утврдив дека земјите од Латинска Америка што ги анализирав беа целосно „прекредитирани“. Повеќе немаше нови девизни приливи што можеа да се извлечат како камата од нови заеми или издавање обврзници. Напротив, се одвиваше одлив на капитал. Овие земји можеа да го отплатуваат постојниот долг само ако нивните банки (или Меѓународниот монетарен фонд) им позајмуваа пари за да ги платат растечките каматни обврски. На овој начин заемите на суверените држави се „превртуваа“ во текот на 1970-тите години.

Нивните надворешни долгови се зголемуваа со сложена камата – експоненцијален раст што ја подготви почвата за крахот во 1982 година, кога Мексико објави дека не може да плаќа. Во таа смисла, кредитирањето на земјите од Третиот свет го најави балонот на недвижностите што ќе пукне во 2008 година. Со таа разлика што долговите на земјите од Третиот свет беа отпишани во 1980-тите години (преку таканаречените Брејди-обврзници), за разлика од хипотекарните долгови.

Моето најважно искуство во *Chase* беше развивањето сметководствен формат за анализа на платниот биланс на американската нафтена индустрија. Раководителите од *Standard Oil* лично ме воведоа во разликата меѓу економската статистика и реалноста. Тие ми објаснија како користењето „знамиња на погодност“ во Либе-рија и Панама им овозможувало да избегнат плаќање данок на доход и во земјите производители и во земјите потрошувачи, создавајќи илузија дека не се остварува никаков профит. Клучниот механизам беше „трансферното ценообразување“. Шпедитерските подружници во овие даночни засолништа купувале сурова нафта по ниски цени од блискоисточните или венецуелските филијали каде што се произведувала нафтата. Потоа овие шпедитерски и банкарски центри – во кои не се оданочувал профитот – ја продавале нафтата по надувени цени на рафинериите во Европа или на други места. Трансферните цени се поставувале доволно високо за да не остане никаков профит што би требало да се пријави.

Во платнобилансна смисла, секој долар што нафтената индустрија го трошеше во странство се враќаше во американската економија во рок од само осумнаесет месеци. Мојот извештај беше поставен на бироата на секој американски сенатор и конгресмен и резултираше со тоа нафтената индустрија да биде изземена од платнобилансните контроли што ги вовеле претседателот Линдон Џонсон за време на Виетнамската војна.

Мојата последна задача во *Chase* се надоврза на проблемот со доларот. Од мене беше побарано да ја проценам големината на криминалните заштеди што се префрлаа во Швајцарија и во други прибежишта. Стејт департментот побара од *Chase* и од други банки да отворат филијали на Карибите со цел да привлечат средства од трговци со дрога, шверцери и нивните посредници во доларски актива, за да се поддржи доларот во услови кога странските воени расходи нагло се зголемуваа. Конгресот помогна со тоа што не го воведоа данокот од 15 проценти на задржување врз каматите од државните обврзници. Моите пресметки покажаа дека најважните фактори што ги одредуваат девизните курсеви не се ниту трговијата ниту директните инвестиции, туку таканаречените „грешки и пропусти“ – еуфемизам за „жешки пари“. Никој не е поподвижен или „пожежок“ од трговците со дрога и јавните функционери што ги присвојуваат приходите од извозот на сопствените земји. Министерството за финансии и Стејт департментот на САД настојуваа

да им обезбедат безбедно засолниште за тие средства, како очаен обид да се неутрализира платнобилансниот товар од американските воени трошоци.

Во 1968 година ја проширив мојата анализа на тековите на плаќања така што ја опфати целата американска економија, работејќи на едногодишен проект за (денес веќе непостоечката) сметководствена фирма *Arthur Andersen*. Моите графикони открија дека платнобилансниот дефицит на САД во текот на целите 1960-ти години бил целосно од воен карактер. Приватниот сектор – надворешната трговија и инвестициите – бил во совршена рамнотежа, година по година, а „странската помош“ всушност создаваше доларски суфицит (и според американскиот закон мораше да го создава).

Мојата монографија доведе до покана да се обратам пред наставниот кадар по економија на постдипломските студии на *New School* во 1969 година, каде што се покажа дека им е потребен предавач по меѓународна трговија и финансии. Ми беше понудена работа веднаш по предавањето. Бидејќи никогаш претходно немав слушано курс по оваа област на Универзитетот во Њујорк, сметав дека предавањето ќе биде најдобриот начин да научам што вели академската теорија за овие прашања.

Набрзо открив дека, од сите поддисциплини на економијата, теоријата на меѓународната трговија е најбесмислена. Во ова теоретизирање нема место за воени бродови и воени трошоци, ниту пак за исклучително важните „грешки и пропусти“, одливот на капитал, шверцот или фиктивното трансферно ценообразување за избегнување даноци. Овие испуштања се неопходни за да се насочи трговската теорија кон изопачениот и разорен заклучок дека секоја земја може да отплати каков било износ на долг, едноставно со доволно намалување на платите за да се платат доверителите. Се чини дека е потребна само доволна девалвација (при што најмногу се девалвира цената на локалниот труд), или намалување на платите преку „реформи“ на пазарот на труд и програми на штедење. Оваа теорија е докажано погрешна насекаде каде што била применета, но таа и понатаму останува суштината на ортодоксијата на Меѓународниот монетарен фонд.

Академската монетарна теорија е уште полоша. „Чикашката школа“ на Милтон Фридман ја поврзува понудата на пари исклучиво со цените на стоките и платите, а не со цените на активите

како што се недвижностите, акциите и обврзниците. Таа се претправа дека парите и кредитот се позајмуваат на претпријатијата за инвестиции во капитални добра и нови вработувања, а не за купување недвижности, акции и обврзници. Речиси и да нема обид да се земе предвид сервисирањето на долгот што мора да се плаќа врз овој кредит, со што потрошувачката се пренасочува од потрошни добра и опипливи капитални добра. Така, академската теорија за мене се покажа како спротивност на начинот на кој реално функционира светот. Ниту еден од моите професори немаше доволно искуство од реалниот банкарски свет или од Вол Стрит за да го забележи тоа.

Поминав три години на *New School* развивајќи анализа за тоа зошто глобалната економија се поларизира, наместо да се конвергира. Утврдив дека „меркантилистичките“ економски теории уште во XVIII век биле, во многу аспекти, понапред од денешниот мејнстрим. Исто така согледав колку појасно раните економисти ги препознавале проблемите на владите (или на другите субјекти) што се потпираат на доверителите за советување во креирањето политики. Како што објаснувал Адам Смит:

Доверителот на јавноста, разгледуван само како таков, нема интерес за добрата состојба на кој било конкретен дел од земјиштето, ниту за доброто управување со кој било конкретен дел од капиталот. ... Тој нема надзор над него. Не може да се грижи за него. Неговото пропаѓање во некои случаи може дури и да му остане непознато и не може непосредно да го погоди.

Интересот на носителите на обврзници е единствено да извлечат што е можно повеќе, и тоа што е можно побрзо, со мала или никаква грижа за општествената разурнатост што ја предизвикуваат. Сепак, тие успеале да ја продадат идејата дека суверените држави, исто како и поединците, имаат морална обврска да ги отплатуваат долговите – па дури и да постапуваат во корист на доверителите, наместо во интерес на сопственото население.

Моето предупредување дека земјите од Третиот свет нема да бидат во состојба да ги отплатат своите долгови го вознемири претседателот на одделот, Роберт Хајлбронер. Сметајќи ја таа идеја за незамислива, тој се пожали дека мојот акцент врз финансискиот товар ги одвлекува студентите од, според него, клучната форма на експлоатација – експлоатацијата на наемниот труд од страна на работодавачите. Дури ни марксистичките предавачи што тој ги

вработи не обрнуваа особено внимание на каматата, долгот или извлекувањето рента.

Слична левичарска одбојност кон занимавање со проблемите на долгот забележав и кога бев поканет на состаноци во Институтот за политички студии во Вашингтон. Кога ја изразив мојата намера да ја подготвам основата за поништување на долговите на земјите од Третиот свет, ко-директорот на Институтот, Маркус Раскин, изјави дека смета оти тоа е премногу „ексцентрична“ идеја за тие да ја поддржат. (Беше потребна уште една деценија, сè до 1982 година, Мексико да ја активира латиноамериканската „долговна бомба“ со објавата за својата, веќе спомнатата, неможност да плаќа.)

Во 1972 година ја објавив мојата прва голема книга, *Суперимперијализам: економската стратегија на американската империја*, во која објаснив како отстранувањето на американскиот долар од златниот стандард во 1971 година го остави единствено Министерството за финансии на САД (U.S. Treasury) како основа за светските девизни резерви. Платнобилансниот дефицит, произлезен од воените трошоци во странство, испумпуваше долари во странство. Тие завршуваа во рацете на централните банки, кои потоа ги рециклираа назад во Соединетите Држави преку купување државни хартии од вредност – со што, пак, се финансираше домашниот буџетски дефицит. Ова ѝ обезбедува на американската економија единствена, бесплатна финансиска привилегија. Таа е во состојба привидно бесконечно да ги самофинансира своите дефицити. Платнобилансниот дефицит, всушност, со години го финансираше домашниот буџетски дефицит. Постзлатниот меѓународен финансиски систем ги обврза странските земји да го финансираат американското воено трошење, без оглед на тоа дали го поддржуваа или не.

Некои од моите пријатели од Вол Стрит ми помогнаа да излезам од академскиот свет и да се приклучам кон светот на тинк-тенковите, со Херман Кан во *Hudson Institute*. Министерството за одбрана му додели на Институтот голем договор, со задача јас да објаснам на кој начин Соединетите Држави го добиваат ова „бесплатно возење“. Воедно започнав да пишувам и пазарен билтен за една брокерска куќа од Монреал, бидејќи Вол Стрит покажа поголем интерес за мојата анализа на тековите на средства отколку Левицата. Во 1979 година ја напишав книгата *Глобална фрактура: новиот меѓународен економски поредок*, во која предвидов дека